

**Громадська організація
«Київська наукова
суспільнознавча організація»**

ЗБІРНИК ТЕЗ НАУКОВИХ РОБІТ

**учасників міжнародної
науково-практичної конференції**

**«СУСПІЛЬНІ НАУКИ:
ІСТОРИЯ, СУЧАСНІСТЬ, МАЙБУТНЄ»**

1–2 травня 2020 р.

**Київ
2020**

УДК 30(063)
С90

С90 **Суспільні науки: історія, сучасність, майбутнє:**
Матеріали міжнародної науково-практичної конференції
(м. Київ, Україна, 1–2 травня 2020 року). – Київ:
ГО «Київська наукова суспільнознавча організація», 2020. –
148 с.

Організатори конференції не завжди поділяють думку
учасників. У збірнику максимально точно відображається
орфографія та пунктуація, запропонована учасниками.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

УДК 30(063)

© Київська наукова суспільнознавча організація, 2020

References:

1. Cordall S. S. The making of Tunisian revolution https://www.researchgate.net/publication/261692189_The_Making_of_the_Tunisian_Revolution
2. Cordall S. S. Tunisia five years after the revolution: Was it worth it? <https://www.imd.org/research-knowledge/articles/tunisia-five-years-after-the-revolution-was-it-worth-it/>
3. Cordall S. S. Eight years after the Arab Spring, Tunisia is still holding firm <https://www.independent.co.uk/voices/arab-spring-anniversary-tunisia-protest-uprising-mohammed-bouazizi-middle-east-a8687196.html>
4. KAS international reports book 2011 <https://www.independent.co.uk/>

Бадер А. В., кандидат історичних наук, доцент,
директор навчально-наукового інституту історії,
міжнародних відносин і соціально-політичних наук
*ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»
м. Старобільськ, Луганська область, Україна*

ФЕНОМЕН ЗБРОЙНОГО НАСИЛЛЯ В КЛАСИФІКАЦІЯХ ПОЛІТИЧНОГО НАСИЛЛЯ

Різні форми політичного насилля завжди привертало увагу українських та зарубіжних науковців. Актуальність аналізу цієї проблеми пояснюється тим, що в умовах нестабільного розвитку державницьких інститутів України на сучасному етапі, окремі політичні угруповання намагаються використовувати певні елементи політичного насилля у процесі досягнення влади. Це, своєю чергою, зумовлює появу подальших ризиків дестабілізації суспільно-політичного становища у державі.

Деталізації сутності політичного насилля та виявлення місця збройного насилля як його компоненту, проаналізуємо наявні типології цього феномену. Так, один із найбільш відомих дослідників політичного насилля Д. Галтунг розділяє його на три типи: пряме, структурне та культурне. Пряме насильство має точний адресат та чітко визначене джерело його походження. Своєю чергою, структурне насильство вбудовано в соціальну систему. «... Людей не просто вбивають за допомогою прямого насильства, але також їх вбиває

соціальний лад» – зазначав Д. Галтунг. Основним завдання культурного – є легітимація та легалізація перших двох типів насилля [1, с. 34].

Схожу класифікацію описує у своїй роботі «Про насилля» і С. Жижек. Однак, автор по іншому визначає його види. Так, він виділяє суб'єктивне, об'єктивне та символічне політичне насилля. Ці типи, на наш погляд, подібні до прямого, структурного та культурного видів насилля, що запропоновані Д. Галтунгом [2, с. 14].

Т. Горр концентрує увагу на внутрішньополітичному рівні, а його типологія заснована на державницькому критерії. Дослідник розділяє насильство реалізоване державою і її компонентами, та насильство мас і класів. Насильство держави він зводить до використання сили для запобігання відхилень у поведінці громадян та підтримання внутрішнього спокою. Своєю чергою, насильство мас та класів поділяється на: заворушення; змови; внутрішні війни [3, с. 11].

Розповсюдженою в науковій літературі є і класифікація П. Вілкінсона. Дослідник типологізує насильство, виходячи з масштабу та інтенсивності, цілей та завдань. Відповідно до першого критерію автор поділяє вказаний феномен на масове та політичне насильство невеликих груп. Згідно з другим критерієм політичне насильство було розділено на: внутрішньокомунальне; протестуюче; преторіанське; репресивне; супротивницьке; терористичне насильство; революційне та контрреволюційне насильство; війна [4, с. 304].

Виходячи із розширеного розуміння сутності насилля І. Ліпатов сформулював свою, досить розповсюджену у науковій літературі, типологію. Дослідник класифікує насильство, виходячи із багатьох критеріїв. Так, за суб'єктами він розрізняє державне та опозиційне насилля, за об'єктом – внутрішньодержавне та міждержавне, за засобами – збройне, правове, економічне, ідеологічне тощо; за програмними цілями – революційне та реакційне, за результатами – конструктивне і деструктивне [5, с. 12].

Із аналізу наведених вище типологій можна констатувати, що їх автори взяли за основу як схожі, так і досить відмінні критерії. Це призвело до того, що певні класифікації пересікаються, а деякі – взаємовиключають одна одну. З огляду на це, низка сучасних дослідників (А. Піджаков, Ф. Решецький, Ш. Байрамов) у колективній роботі «Типологія політичного насилля» пропонують авторську, розгорнуту типологію політичного насилля [6, с. 76].

Узагальнивши різні класифікації, вони називають наступні види: за сферою дії (внутрішньодержавне та міждержавне); по відношенню суб'єктів насильства до державної влади (державне та недержавне); за

ступенем організованості (стихійне та структуроване); за кількістю учасників (індивідуальне, колективне, масове); за джерелом ініціативи (оборонне та агресивне); за масштабом (одиничне й масове); за інтенсивністю (високе, середнє й низьке); за соціальною характеристикою суб'єкта насильства (соціально-класове, етнічне, релігійне); за спрямованістю та глибиною соціальних наслідків (реформістський, радикальне, консервативне); за способами дії на об'єкт (демонстративне та інструментальне); за використовуваними засобами (збройне та неозброєне) [6, с. 76].

Досить чіткою є і авторська типологія політичного насилля Б. Мартиненко. На думку дослідника від конструкту політичного насильства відходить три гілки: міждержавне, державне, недержавне. Він зазначає, що міждержавне насильство не ділиться. Своєю чергою, з державного насильства виокремлюється тип внутрішньодержавного, що класифікується на: пряме та структурне; індивідуальне структуроване та колективне структуроване; конструктивне та деструктивне; раціональне та ірраціональне насильство [7, с. 57].

Існують класифікації, в яких основним критерієм поділу політичного насилля на види виступає форма його здійснення. Так, Р. Файзрахманов розрізняє збройне та неозброєне насильство. До неозброєного дослідник відносить страйки, демонстрації, мітинги (з боку громадян конкретної держави) й такі насильницькі дії як: обмеження та заборона діяльності громадських об'єднань і рухів, введення надзвичайного стану тощо (з боку держави) [8, с. 20].

Подібною до вказаної є класифікація української дослідниці А. Бобрової. Вона розділяє політичне насилля на дві основні категорії – традиційне і нетрадиційне. На думку автора, у традиційному виді використовується фізичний примус, що правда сюди вона відносить лише тероризм та локальні етнічні війни. Нетрадиційне – зводиться до символічного, інформаційного, психологічного насилля та консцієнтальних війн, воно реалізується без застосування фізичного примусу [9, с. 7].

Таким чином, на основі аналізу різних концепції політичного насилля, можна стверджувати, що його класифікація за критерієм застосування зброї є найбільш виправданою. Наведений вище аналіз сутності політичного насилля показує, що науковці по різному підходять до масштабів цього явища. Частина авторів явно перебільшують роль політичного насилля, особливо неозброєних його форм, у функціонуванні суспільства, розглядаючи політику або переважно як сферу насильства, або взагалі цілком виводячи її з насильства. Натомість згідно з договірною теорією, на якій засновано

багато сучасних концепцій та навіть державних доктрин, внутрішнє політичне насилля вважаються, по суті, усвідомленим самообмеженням членів державноорганізованої громади.

Загалом, ми не збираємось вступати в полеміку відносно ролі насилля в суспільстві, що триває вже більше ста років. Однак, підкреслимо, одну дуже важливу деталь. Не дивлячись на дискусійність феномену політичного насилля, ні у кого не виникають сумніви, що збройне насилля є дійсно насиллям. Не заперечним є і той факт, що збройне насилля суттєво впливає як на функціонування, так і на зміну політичних систем. Збройне насилля можна вважати крайньою формою політичного насилля. Проте ми висловлюємо припущення, що багато видів соціального, економічне, психологічне, неозброєне політичне спрямовані на недопущення збройного насилля, вирішення поставлених завдань без його застосування. За цією логікою збройне – виступає своєрідним антиподом вісім іншим формам насилля.

Література:

1. Галтунг Д. Культурное насилие. Социальные конфликты: экспертиза, прогнозирование, технологии разрешения. М. Вып. 8, 1995. С. 34–38.
2. Жижек С. О насилии. М.: Изд-во «Европа», 2010. 184 с.
3. Gurr T. Why Men Rebel. Princeton: Princeton University Press, 1974. XI. P. 11.
4. Козырев Г. И. Политическая конфликтология. М.: ИНФРА Форум, 2008. 432 с.
5. Липатов И. М. Сущность и основные формы политического насилия в современных условиях (философско-социологический анализ): автореф. дис... канд. филос. наук. М. 1989. 24 с.
6. Коврижных О. А. Сущность и типология политического насилия. Гуманитарный вектор. 2010. № 4 (24). С. 45–54.
7. Мартыненко Б. К. Классификация государственно-правового насилия. Общество и право. 2012 № 5 (42). С. 56–58.
8. Файзрахманов Р. Вооруженное насилие как проблема и предмет юридического образования (теоретико-методологические основы анализа) // Мир юстиции. 2003. № 2. (май-июнь). С. 19–20.
9. Боброва А. Г. Основні форми сучасного політичного насилля: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.01. К., 2005. 19 с.

ЗБІРНИК ТЕЗ НАУКОВИХ РОБІТ

учасників
міжнародної науково-практичної
конференції

«СУСПІЛЬНІ НАУКИ: ІСТОРІЯ, СУЧАСНІСТЬ, МАЙБУТНЄ»

1–2 травня 2020 р.
м. Київ

Видавник – ГО «Київська наукова суспільнознавча організація»
Адреса для кореспонденції: 04108, м. Київ, а/с 62
Електронна пошта: events@kyivnso.org.ua
Веб-сторінка: www.kyivnso.org.ua Т: +38 066 555 48 69
Підписано до друку 04.05.2020 р. Здано до друку 05.05.2020 р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Цифровий друк. Ум.-друк. арк. 8,6.
Тираж 50 прим. Зам. № 0505-20.